

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø i Sortlandsskolen

Revidert 2024

Sortland kommune

Innhold

Innledning 2
1. Sentrale begreper 3
Hva er trygt og godt skolemiljø? 3
Mobbing og krenkelser 3
2. Skoleeiers og rektors ansvar 4
3. Skolens aktivitetsplikt 5
4. Kontaktlærers og andre ansattes ansvar 7
5. Foresattes ansvar og rett til medvirkning 8
Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) 8
Samarbeidsutvalg 9
6. Elevenes rett til medvirkning 9
7. Skoleregler 10
8. Årshjul 10
9. Dokumentasjon av skolens grunnleggende forbyggende arbeid 11
10. Dokumentasjon av skolens aktivitetsplikt 12

Innledning

Et trygt, godt og inkluderende skolemiljø er en forutsetning for barn og unges trivsel, utvikling og læring. Alle som arbeider i skolen har plikt til å følge med på hva som skjer på skolen og gripe inn hvis de ser at noen blir krenket. Det er de voksne som skal legge til rette for at skole og SFO er et trygt sted å være, og det er de i samarbeid med hjemmet, som skal gi elevene støtte og veiledning slik at de kan etablere vennskap og håndtere konflikter. Tydelige og trygge ansatte, godt samarbeid mellom skole/SFO og hjem, og vennskap og sosial kompetanse, er avgjørende for at alle elever skal oppleve et inkluderende, trygt og godt skolemiljø.

Kapittel 12 i opplæringsloven sikrer elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø og pålegger skolen en aktivitetsplikt som består av flere delplikter: følge med, gripe inn, undersøke, varsle og sette inn tiltak. Skolen skal arbeide kontinuerlig for å fremme helse, trivsel, inkludering og læring, og det er nulltoleranse for krenkende oppførsel som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Videre har skolen en skjerpet plikt til å melde fra dersom en ansatt krenker en elev, og statsforvalteren kan gripe inn i enkeltsaker for å sikre at skolen oppfyller sine plikter.

KIBS – kommunedelplan for kvalitet i barnehage og skole 2021-2025, har lek- og læringsmiljø som ett av tre fokusområder. Det betyr at Sortlandsskolen skal ha særlig oppmerksomhet på området og jobbe systematisk og kunnskapsbasert for å nå målene som er nedfelt i KIBS:

- *Barn og elever skal møte trygge og tydelige voksne som bygger sterke relasjoner gjennom utøvelse av god læringsledelse.*
- *Barn og elever skal oppleve anerkjennelse i et inkluderende fellesskap gjennom hele oppveksten.*

Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø i Sortlandsskolen skal støtte opp om dette svært viktige arbeidet. Planen skal klargjøre ansvar og roller, legge føringer for det systematiske arbeidet ved skolene, beskrive tiltaksrekken når mobbing blir avdekket, avklarer forventinger til samarbeidet med hjemmet, og planen inneholder nødvendige maler og dokumenter som skolene skal benytte i sitt systematiske arbeid.

Arbeidet i Sortlansskolen støtter seg på Utdanningsdirektoratets veiledere om skolemiljø.

1. Sentrale begreper

Hva er trygt og godt skolemiljø?

§ 12-2 i opplæringsloven fastslår at alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring. Det handler om mer enn at ingen elever skal oppleve mobbing eller andre krenkelser. Å skape et trygt og godt miljø i skolen er et kontinuerlig, forebyggende arbeid som skal sikre at alle elever opplever å høre til og være en del av et fellesskap. Utdanningsdirektoratet beskriver utdypende om trygt og godt skolemiljø her.

I KIBS framgår følgende kjennetegn for elevene når de har et trygt og godt skolemiljø:

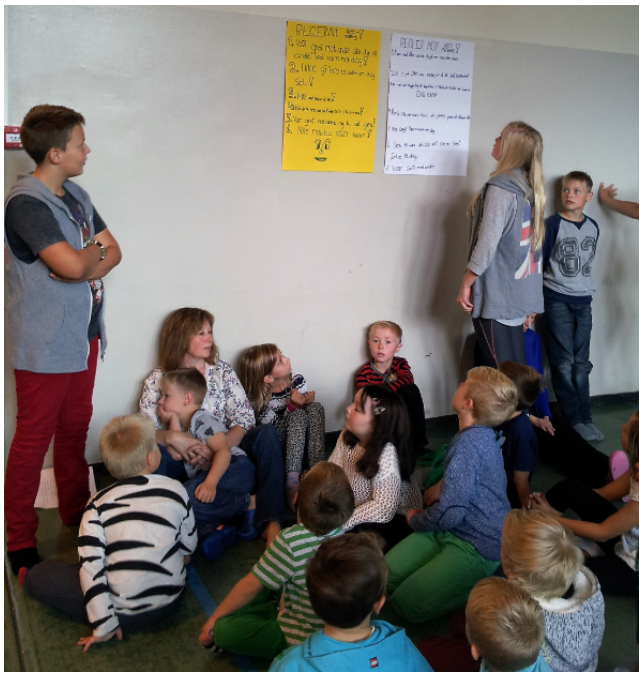
- *Har venner på skolen.*
- *Er inkluderende og tar hverandre med på aktiviteter og i leken.*
- *Viser omsorg og dømmekraft når de ytrer seg om andre.*
- *Møter ansatte som tar dem på alvor og ivaretar deres rett til medvirkning.*
- *Har tillit til de voksne og ber om hjelp når de trenger det.*
- *Tør å prøve seg også når det er usikkert om de vil lykkes.*
- *Opplever mestring og er motivert og engasjert i eget utviklings- og læringsarbeid.*
- *Medvirker i planlegging og gjennomføring av aktiviteter i skolen.*

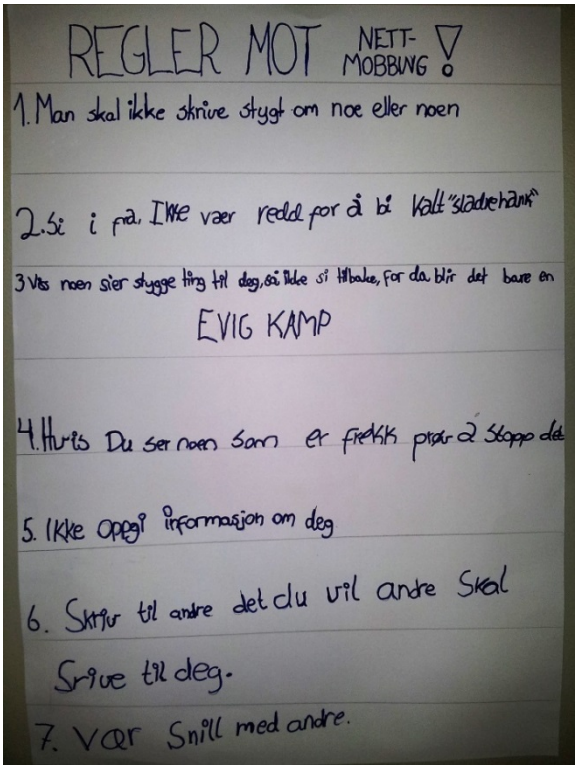
Mobbing og krenkelser

Det finnes flere definisjoner på mobbing, men i bunn og grunn handler det om at barn og unge blir utsatt for handlinger som oppleves ubehagelige, skaper utrygghet eller følelse av utenforskap.
Mobbing er en form for krenkelse som rammer et eller flere individer over tid, og som i høy grad krenker individets verdighet, integritet og plass i fellesskapet. Mobbing er et fenomen som oppstår som en del av gruppedynamikker og relasjoner som kan ta mange ulike former. Mobbing kan ta mange former, inkludert fysisk vold, verbale angrep, sosial utestengelse og digital trakassering (Udir).

I opplæringsloven §12-3 står det: «Skolen skal ikkje godta krenkjande oppførsel, som til dømes mobbing, vald, diskriminering og trakassering».

Det er ingen klar fasit på hva som er en krenkelse. Elevene kan ha ulik opplevelse selv i nokså like situasjoner. Terskelen for hva som er krenkedne er heller ikke lik for alle elever. For eksempel ka alder ha noe å si for hvilke handlinger og ytringer hen opplever som krenkende. Det må brukes kjennskap til elevene, faglig kunnskap og skjønn for å forstå og vurdere om en handling er krenkende eller ikke (Udir)

2. Skoleeiers og rektors ansvar

Skoleeier har det overordnede ansvaret for å legge til rette og følge opp skolenes arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø, jf. opplæringsloven § 13-3. Når elevene har rett til et trygt og godt skolemiljø, har skolen og skoleeier en tilsvarende plikt til å sikre at elevene får denne retten oppfylt.

Skolene skal ha nulltoleranse mot krenkelser, jf. opplæringsloven § 12-3. Skolen med alle ansatte har en plikt til å jobbe kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljøet og læringen til elevene. Det skal arbeides både system- og individrettet. Skolene har plikt til å informere elever og foresatte om aktivitetsplikten og hvilke rettigheter de har.

Sjekkliste for skolene i det systematiske arbeidet med skolemiljø:

1. Sette seg inn i hva lovkravene er, og hva de betyr
2. Sett mål for arbeidet med skolemiljø
3. Kartlegg utfordringer og risikoer
4. Ha planer og tiltak for å nå målene
5. Lag felles rutiner for å følge opp at alle elever har det bra
6. Definer hvem som har ansvar for hva
7. Sørg for at alle kjenner til kravene og rutinene
8. Evaluer og vurder egen praksis

Med grunnlag i KIBS, skal hver skole utarbeide sin lokale utviklingsplan med mål for elevenes læringsmiljø. Resultater fra elevundersøkelsen og andre kartlegginger som skolen gjennomfører, skal legges til grunn når de lokale målene utarbeides. I den lokale utviklingsplanen skal det framgå hvilke tiltak skolen skal jobbe med, hvordan tiltakene skal evalueres og hvem som har ansvar for hva. Hver skole skal involvere ansatte, elever og foresatte i arbeidet. Tiltakene som velges skal gjenspeiles strategiene som er nedfelt i KIBS:

- *Vi skal jobbe systematisk og målrettet med å skape et godt lek- og læringsmiljø for alle.*
- *Vi skal bruke målrettede og evidensbaserte verktøy og metoder for å forhindre mobbing, avdekke mobbing og sette i gang tiltak dersom mobbing skjer.*
- *Vi skal utvikle og ta i bruk systemer som sikrer at samarbeid og ansvarsfordeling i laget rundt barnet fungerer.*
- *Vi skal utvikle prosedyrer og systemer der involvering av hjemmet ligger som en naturlig del av arbeidet.*
- *Vi skal legge til rette for at ansatte får utvikle sin kompetanse.*
- *Vi skal samarbeide langsiktig og målrettet med universitets- og høyskolesektoren*
- *Vi skal utvikle god systematikk og rutiner for overgang mellom barnehage – skole, mellom hovedtrinnene og mellom skolene*

3. Skolens aktivitetsplikt

For å sikre elevene rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, har skolene en aktivitetsplikt, jf. opplæringsloven § 12-4. Formålet med aktivitetsplikten er å sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten beskrives i opplæringsloven gjennom:

- **§ 12-4**: Aktivitetsplikt for å sikre at elever har et trygt og godt psykososialt skolemiljø.
- **§ 12-5**: Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider ved skolen, krenker en elev.

Aktivitetsplikten gjelder alle ansatte ved skolen; skoleledere, lærere, pedagogiske medarbeidere, miljøarbeidere, vaktmester, kontor- og rengjøringspersonale og vikarer.

Skolens aktivitetsplikt omfatter følgende:

1. **Plikt til å følge med**:
    - Dette er en individuell plikt. Hensikten er å oppdage og hjelpe elever som ikke har det bra på skolen. Skolen må vurdere risiko for utrygghet og krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Skolen skal jobbe systematisk og ha verktøy for å avdekke krenkelser.
2. **Plikt til å gripe inn**:
    - Dette er en individuell plikt. Handlingene skal skje umiddelbart for å stoppe en pågående situasjon, som for eksempel en slåsskamp eller verbal

trakassering. Plikten sikrer at ansatte gir støtte og trygghet til den som blir krenket. Måten det gripes inn på, skal være lovlig og ikke krenkende.

3. **Plikt til å varsle**:
    - Dette er en individuell plikt. Ansatte skal varsle rektor ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Det skal være lav terskel for å varsle.
4. **Plikt til å undersøke**:
    - Dette er en plikt som gjelder hele skolen. Rektor har ansvaret, men kan delegere undersøkelsesarbeidet. Formålet er å kartlegge situasjonen og hva som påvirker elevens negative opplevelse av skolemiljøet. Undersøkelsene kan gjøres gjennom samtaler, spørreundersøkelser, observasjon m.m.
5. **Plikt til å sette inn tiltak**:
    - Dette er en plikt som gjelder hele skolen. Rektor er ansvarlig for at tiltak settes i gang. Tiltakene skal vurderes ut fra undersøkelsene og kan utformes på individ-, gruppe- og systemnivå.
6. **Plikt til å dokumentere**:
    - Skolen har en overordnet plikt til å dokumentere hva som gjøres for å oppfylle aktivitetsplikten. Dokumentasjon for delplikt 1 vil ofte være knyttet til aktiviteter som omfatter flere elever, mens delplikt 2-5 handler om dokumentasjon i enkeltsaker.

Skjerpet plikt til å melde fra hvis en som arbeider på skolen krenker elever
Hvis en som arbeider på skolen får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen krenker en elev, skal hen straks melde fra til rektor. Dette står i opplæringsloven § 12-5.
Ansatte skal straks melde fra til rektor og rektor skal melde videre til skoleeier. Hvis det er en i skolens ledelse som står bak krenkelsene skal den som får mistanke om eller kjennskap til krenkelsene melde fra direkte til skoleeier.
Rektor må ikke melde fra til skoleeier hvis meldingen fra en som arbeider på skolen er åpenbart grunnløs.
Les mer her.

Elevens subjektive opplevelse av sitt skolemiljø skal tas på alvor. Skolen kan ikke overprøve elevenes opplevelser. Selv om skolen ikke finner grunnlag for mobbing, kan det være andre grunner til at eleven ikke har det trygt og godt, jf. opplæringsloven § 12-2.

Dersom foresatte eller eleven mener at skolen ikke har gjort nok for å sikre et trygt og godt skolemiljø, kan saken meldes direkte til Statsforvalteren.

4. Kontaktlærers og andre ansattes ansvar

Kontaktlærer har et særlig ansvar og en sentral rolle for å skape et godt psykososialt miljø i sin klasse/basisgruppe.

Elevens faglige og sosiale utvikling er «det store samarbeidsprosjektet» i skolen. Eleven selv, foresatte, ledere, lærere og alle ansatte i skolen har et felles ansvar for at skolehverdagen skal oppleves trygg og god, slik at eleven opplever mestring, trives og utvikler seg både faglig og sosialt. Kontaktlæreren har ansvar for å legge til rette for løpende dialog og samarbeid og for å følge opp elevens faglige og sosiale utvikling. Dette innebærer at det vil være kontaktlærer som er nærmest til å ta opp spørsmål og problemer knyttet til elevens psykososiale skolemiljø.

Selv om kontaktlærer har et særlig ansvar, har alle ansatte et ansvar for å sikre et trygt og godt skolemiljø og for å forebygge og avdekke mobbing.

I KIBS framgår følgende kjennetegn på ansatte og profesjonsfelleskapet når de arbeider aktivt og kunnskapsbasert for å nå målet om et trygt og godt skolemiljø for elevene:

- *Er trygge, tydelige og tilstedeværende.*
- *Er dyktige læringsledere og arbeider kontinuerlig for å skape gode relasjoner.*
- *Arbeider systematisk og kreativt med å skape et godt og inkluderende lek- og læringsmiljø.*
- *Har solid kompetanse i å avdekke, sette inn tiltak og følge opp mobbing og krenkelser.*
- *Sikrer barnas/elevenes rett til medvirkning.*
- *Er samkjørte og håndterer regler og rutiner likt.*
- *Gir tydelig informasjon til foresatte om eget barn og om forhold som gjelder lek-/læringsmiljøet generelt.*
- *Samarbeider med hjemmet i arbeidet med å skape et trygt og godt lek-/læringsmiljø.*

5. Foresattes ansvar og rett til medvirkning

Foresatte er de viktigste samarbeidspartnerne for skole og SFO. Foresatte har stor påvirkning på sine barns atferd og hvordan de samhandler med andre mennesker. Foresatte har derfor et særskilt ansvar for å formidle gode holdninger til sine barn. Forskning viser også at et nært samarbeid med hjemmet vil styrke kvaliteten på læringsmiljøet generelt (Læringsmiljøsenteret). Dersom foresatte snakker bra om skolen, så synes også elevene at skolen er bra. Skolene skal samarbeide med og bruke foresatte som en ressurs. Foresatte må være bevisst hvilken rolle og viktige betydning de har for barnas læring og utvikling.

Samarbeidet mellom skole og hjem er et gjensidig ansvar, men skolene skal ta initiativ og legge til rette for samarbeidet. Det innebærer en plikt til å informere om rettigheter og plikter, ha dialog med og legge til rette for at foresatte kan medvirke i spørsmål som angår barna deres.

Foresatte har en viktig rolle i å forebygge og avdekke mobbing. I KIBS framgår følgende kjennetegn på foresattes rolle når de er aktive samarbeidspartnere for skolene i å nå målet om et trygt og godt skolemiljø for alle elever:

- *Har et godt tillitsforhold til skolen og blir tatt på alvor.*
- *Får god informasjon om elevens faglige og sosiale utvikling.*
- *Framsnakker skolen og andre elever.*
- *Deltar aktivt for å utvikle et godt lek- og læringsmiljø.*
- *Veileder og roser barna sine når de løser sosiale utfordringer godt.*
- *Oppmuntrer aktivt til og følger med på om egne barn inkludere andre.*
- *Følger opp og viderefører det som skolen jobber med.*

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU)

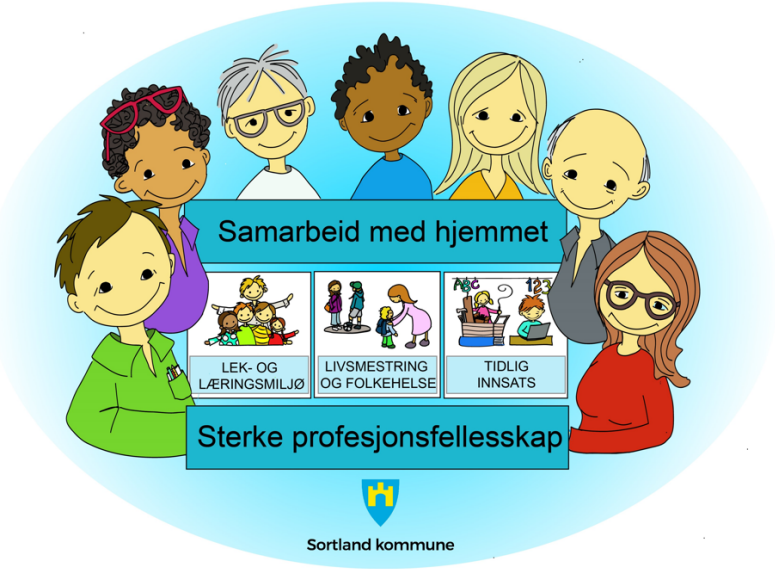
FAU er foreldregruppens talerør i samarbeid med skolen og skal bidra til et trygt og godt skolemiljø for alle. Målet med FAU er å gi foresatte reell medvirkning i skolens virksomhet og utvikling. At deres synspunkter blir hørt og tatt hensyn til, slik opplæringsloven krever. Rektor skal legge til rette for et godt samarbeid og dialog mellom skolen og FAU. Representantene har på sin side ansvar for å følge opp, vedlikeholde og videreutvikle samarbeidet (utvalget for grunnopplæringen).

Alle foresatte som har barn i skolen er medlem av FAU, jf. opplæringsloven §11-4. FAU har et medansvar for at elevenes skolemiljø er trygt og godt, og aktuelle oppgaver kan være å:

- Informere og høre alle foresatte i aktuelle saker.
- Samarbeide med elevrådet og andre rådsorgan ved skolen.
- Ta initiativ til sosiale aktiviteter for elevene.
- Arrangere samlinger for foresatte og lærere med ulike temaer.
- Uttale seg om relevante saker for skolen eller kommunen.
- Etablere kontakt mellom skolen og lokalsamfunnet

Samarbeidsutvalg

Ved hver skole skal det være et samarbeidsutvalg som har rett til å uttale seg om skoleregler og lokale regler. Samarbeidsutvalget er et rådgivende organ og har ikke beslutningsmyndighet for skolen. Samarbeidsutvalget skal være sammensatt av elever, foresatte, ansatte, rektor, tillitsvalgt for ansatte og et medlem oppnevnt av kommunestyret eller det utvalget som er delegert slik myndighet. Rektor er sekretær for samarbeidsutvalget. Elevene skal ikke delta i behandlingen av saker som er omfattet av lovfestet taushetsplikt.

6. Elevenes rett til medvirkning

Hver skole skal ha et elevråd valgt av elevene. Elevene kan velge å organisere seg på en annen måte, jf. opplæringsloven § 10-5.

I overordna del av læreplanverket om Demokrati og medvirkning (verdigrunnlag), framgår følgende:
Skolen skal være et sted der barn og unge opplever demokrati i praksis. Elevene skal erfare at de blir lyttet til i skolehverdagen, at de har reell innflytelse, og at de kan påvirke det som angår dem. De skal få erfaring med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning, både i det daglige arbeidet i fagene og gjennom for eksempel elevråd og andre rådsorganer. Dialogen mellom lærer og elev, og mellom skole og hjem, må være basert på gjensidig respekt. Når elevenes stemme blir hørt i skolen, opplever de hvordan de selv kan ta egne bevisste valg. Slike erfaringer har en verdi her og nå, og forbereder elevene på å bli ansvarlige samfunnsborgere.

Elevrådet skal fremme fellesinteressene til elevene på skolen og arbeide for å skape et godt skolemiljø. Elevene kan fremme saker på vegne av klassen, og kan også enkeltvis foreslår og påvirke saker som diskuteres i elevrådet.
For Sortlandsskolen er det utarbeidet en plan for å ivareta elevens rett til medvirkning - *«Elevrådsarbeid i Sortlandsskolen».* Skolene er forpliktet til å følge opp planen slik at elevene gis en reell medvirkning. Hver høst og vår gjennomføres en felles kursdag for alle elevrådsrepresentantene i Sortlandsskolen.

7. Skoleregler

Sortland kommune har forskrift om skoleregler jf. §10-7 som regulerer elevenes rettigheter og plikter, regler for orden og oppførsel samt reaksjoner ved brudd på skolereglene. Her fremgår det også at den enkelte skole skal i tillegg utforme lokale regler som fremmer helse, trivsel, læring og inkludering.

8. Årshjul

Arbeidet med et trygt og godt skolemiljø skal være en integrert del av skolehverdagen der alle har et ansvar og alle deltar i fellesskapet. Hver skole skal ha sin lokale handlingsplan for særskilte aktiviteter, og noen av disse aktivitetene er også felles og obligatorisk for alle skolene å gjennomføre. Slike aktiviteter er synliggjort og framgår i årshjulet under.

Tidspunkt	**Aktivitet**	**Ansvar**	**Medvirker**
August	Oppstart med særlig fokus på å bli kjent, lærer-elev og elev-elev.	Rektor	Alle ved skolen
August	Gjennomgang av skoleregler og lokale regler for alle ansatte og i alle klassene.	Rektor og kontaktlærere	Alle andre ansatte og elever
August	Gjennomgang av overordna og lokal Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø, aktivitetsplikten, jf. Kapittel 12, samt lokale mål og tiltak i skolens KIBS utviklingsplan.	Rektor	Alle ansatte (Husk aktivitetsplikt for øvrige ansatte)
September	Konstituering av elevråd og utarbeidelse av plan for miljøfremmende aktiviteter.	Elevrådslærer og elevråd	Alle elever og ansatte.
September	Kurs for alle elevrådene	Kommunalsjefen	Nettverk elevrådskontakter
September --oktober	Foreldremøter. Orientering om kapittel 12 og aktivitetsplikten. Presentasjon og jobbing med skoleregler og Handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø.	Rektor og kontaktlærere	Foresatte

Oktober	Gjennomføre og følge opp resultater fra Klassetrivsel.	Kontaktlærere	Andre ansatte tilknyttet klassen
Oktober	Møte med alle FAU-ledere der skolemiljø og FAU/foresattes rolle er et av hovedtemaene.	Kommunalsjefen	FAU
Oktober	Foresatte planlegger for gjennomføring av miljøfremmende aktiviteter for skoleåret.	FAU	Rektor og ansatte
November	Forberedelse til og gjennomføring av Elevundersøkelsen.	Rektor og kontaktlærere	
Desember	Pedagogisk analyse av skolemiljøet med bakgrunn i resultatene fra Elevundersøkelsen og andre kartlegginger. Fastsette og iverksette tiltak. Relateres også til evaluering av pågående tiltak, jf. skolens utviklingsplan.	Rektor og kontaktlærere	SKUT, alle ansatte, elevrådet og FAU.
Januar	Skolemiljø som fast tema på skoleledermøtet. Oppfølging av avvik er et tema her.	Kommunalsjefen	Skoleledere
Februar	Møte med alle FAU-ledere. Presentasjon av resultater fra Elevundersøkelsen for Sortlandsskolen og samle innspill til Tilstandsrapport for Sortlandsskolen.	Kommunalsjefen	FAU
Mai	Evaluere tiltak og måloppnåelse, jf. utviklingsplan. Fastsatte mål og tiltak for neste skoleår	Rektor	Alle ansatte
April-juni	Foreldremøter. Samle innspill til mål og tiltak for skolemiljøet lokalt neste skoleår.	Rektor og kontaktlærere	Foresatte

9. Dokumentasjon av skolens grunnleggende forbyggende arbeid

10. Dokumentasjon av skolens aktivitetsplikt

Skolen har plikt til å dokumentere arbeidet de gjør for å oppfylle de ulike delene av aktivitetsplikten. Formålene med kravet til dokumentasjon er å sikre at eleven og foreldrene forstår at skolen tar tak i situasjonen, og hva som blir gjort, støtte en faglig og god oppfølging av saken og forenkle arbeidet for skolen hvis en sak blir meldt til statsforvalteren eller ved tilsyn.
Kravet om å dokumentere alle delene av aktivitetsplikten er viktig for at skolen skal kunne fange opp saker tidlig. Hvis alle som arbeider på skolen dokumenterer det de fanger opp om elevene, og samler denne informasjonen på samme sted, kan det gjøre skolen bedre i stand til å se sammenhenger og sørge for et trygt og godt skolemiljø.

Plikt til å følge med

- Notater fra bekymringer, observasjon, samtaler, undersøkelser.
- Inspeksjonsplaner/rutiner
- Dokumenteres som journalnotat i Visma Sikker sak

Plikt til å gripe inn

- Hendelsesbeskrivelse
- Dokumenteres som journalnotat i Visma sikker sak

Plikt til å melde

- Skolens rutiner for varsling til rektor.
- Meldeskjema, kopi av post; hvem meldte fra, tidspunkt og innhold
- Dokumenteres i journalnotat Visma Sikker sak
- rektors plikt til å meld fra i alvorlige tilfeller

Plikt til å undersøke

- Alle undersøkelser som blir gjort; når, hvordan, hva.
- Notater samtaler, sosiogrammer, kartlegginger osv.
- Oppsummeres i elevens aktivitetsplan

Plikt til å sette inn tiltak

- Alle tiltak for å forbedre elevens skolemiljø
- Dokumenteres i elevens aktivitetsplan i Visma Sikker sak